

Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Meie: 28.10.2024/ nr 59

Justiitsministeerium
info@just.ee

Eesti Puuetega Inimeste Koja pöördumine eestkostekorralduse teemal

Sotsiaalministeeriumi tellimusel viidi 2023. aastal läbi täisealiste eestkostekorraldust käsitlev uuring. Uuringu kokkuvõttes rõhutati, et eestkostesüsteem Eestis vajab kindlasti arendamist ning toodi välja mitmed kitsaskohad, sh eestkostetavate ja valimisõiguseta eestkostetavate arvu kasv, eestkoste seadmise ulatus, ekspertarvamuste ebaühtlane kvaliteet. Muu hulgas rõhutati vajadust toetada õiguse rakendajat juhiste, koolituste, õppematerjalide vms väljatöötamisega; vajadust ühtlustada kohtumääruste resolutsioone ning võtta ette samme selleks, et täita ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga liitumisel võetud kohustust puuetega isikute õiguste tagamisel valimistel osalemise õigusega seoses. Rõhutame, et jätkuvalt valmistab EPIKojale suurt muret, et 10 aasta jooksul on eestkostetavate arv kahekordistunud, kuigi teovõime piiramise ja eestkoste seadmise puhul on tegemist äärmiselt piirava lähenemisega ning iga juhtum peab olema ülimalt põhjalikkusega hinnatud ja kaalutud; samuti on endiselt astumata sammud, mis tegeleks piiratud teovõimega inimeste valimisõiguse küsimustega. Uuringust nähtub, et oluliselt on kasvanud valimisõiguseta eestkostetavate arv, mis oli 2013 aastal veel 10% , 2022 aastal oli aga juba 82 %. Uuringu tutvustamise hetkeks selgus ka 2023 aasta vastav statistika, mille kohaselt oli 2023 aasta seisuga lausa 88% eestkostetavatest valimisõiguseta. Uuringus tõdetakse, et kuna seadusandlus ei ole selle ajaperioodil muutunud, siis tuleb põhjust otsida eestkoste määramise praktikast. Riik peab suhtuma valimisõiguse küsimusse täie tõsiduse ja hoolsusega ning tegelema kiiremas korras olukorra lahendamiseks.

Eesti Puuetega Inimeste Koda (EPIKoda) esitas Sotsiaalministeeriumile ja Justiitsministeeriumile uuringu põhjal ka enda ettepanekud rõhutades sh vajadust teostada täiendavalt uuringuid selgitamaks eestkoste seadmiste ning valimisõiguseta eestkostetavate arvu tõusu põhjuseid ning miks kohaldatakse praktikas enimpääramat meedet ehk eestkoste seadmist kõigi asjade ajamiseks. Ka märkis EPIKoda, et toetab toetatud otsustamise süsteemi loomist senise asendatud otsustamise süsteemi asemel, ühtlustada ja tõsta kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside ning eestkoste seadmise määruste kvaliteeti, koolitada kohtunikke inimõiguste teemadel jms. EPIKoda rõhutas seisukohas, et kuigi uuringust jääb kõlama mõte, et Eestis on seadusandlikult kõik korras, probleemid tekivad praktikaga, eelkõige ühiskondliku suhtumise suunamise vajadusega, siis EPIKoja vaatest sellega siiski nõustuda ei saa ehk leiame, et kui vastavad regulatsioonid võimaldavad sedavõrd suurt kaalutusruumi, mis tekitab omakorda ebaühtlase kohtupraktika ja liigse eestkostete seadmise, siis on tegemist ebaselgete regulatsioonidega. Eestkoste seadmine võib olla õiguslikult lihtne menetlus, kuid inimeste

õigustesse sekkumise riive ulatust arvestades tuleb teovõime piiramisse ja eestkoste seadmisesse suhtuda enam kui tõsiselt. Seega tuleb EPIKoja hinnangul kaaluda ka vastava seadusandliku tausta analüüsimist ning vajadusel muutmist. [Eesti Puuetega Inimeste Koja võrgustiku ettepanekud seoses Sotsiaalministeeriumi tellimisel koostatud uuringuga „Täisealiste eestkostekorralduse uuring Eestis“ | Eesti Puuetega Inimeste Koda \(epikoda.ee\)](#)

Sotsiaalministeeriumi 14.04.2024 vastuse kohaselt on järgnevate tegevustena kaalumisel otsuse tegemist toetavate sotsiaalteenuste disainimine, mille abil saaks kohtusüsteemile anda kindluse, et inimese õiguseid ja huve saab kaitsta ka toetava sotsiaalsüsteemi abil, mitte õiguse kitsendamise ja seadusliku esindaja kaudu; plaanis on tösta kohalike omavalitsuste teadlikkust, et kohalik omavalitsus toetaks arvamuse andjana eestkostemenetluses inimese maksimaalset võimalikku enesemääramist. Sotsiaalministeerium kinnitas, et on valmis toetama seaduse muudatusi eestkoste määramiseks inimeste õiguste paremaks tagamiseks

Justiitsministeeriumi 18.04.2024 vastuse kohaselt kavandatakse võimalusel jätkuanalüüsi, et hinnata peamisi küsimusi, mis jäid uuringus sisulise vastuseta, sealjuures hinnata põhjalikumalt ka seda, kas ja millised muudatused on vajalikud õigusaktides. Lisaks märgiti, et ennatlik on toetada seisukohta luua toetatud otsustamise süsteem praeguse eestkoste süsteemi asemel kuna toetatud otsustamise süsteem ei saa olla universaalseks vahendiks tagamaks kõikide isikute piisav kaitse, isikutele kes ei ole võimelised oma tahet väljendama ei ole toetatud otsustamise mudel sobiv; 2024 aastal on plaanis kohtupsühhiaatria ekspertiiside analüüs; 01.05.2023 loodud eestkoste järelevalve osakonna ülesandeks on eestkoste järelevalve teostamine ning ühtlustamine ja eestkoste valdkonna arendamine; plaanis on koolitada eestkostjaid jms.

Arvestades asjaolu, et mõlemad ministeeriumid rõhutasid teostatud uuringu olulisust ning vajadust teostada jätkutegevusi palume teavet, milliseid konkreetseid tegevusi Justiitsministeerium ja Sotsiaalministeerium on peale uuringu avaldamist teinud ning millised tegevused on planeeritud 2025 jj aastateks, sh kas ja milliseid analüüse on plaanis teostada, kas loomisel on eraldi töörühm ning kas plaanis on seaduse muudatusi.

Sotsiaalministeeriumilt palume täiendavalt teavet, milles seisneb vastuses viidatud „otsuse tegemist toetavate sotsiaalteenuste disainimine“ ning milliste tegevustega on suurendatud kohalike omavalitsuste teadlikkust vajadusest toetada eestkostemenetluses osaleva inimese maksimaalset võimalikku enesemääramist.

Justiitsministeeriumilt palume täiendavalt ülevaatlikku teavet kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside analüüsi tulemuste kohta ning ka kokkuvõtlikku ülevaadet eestkoste järelevalve osakonna tähelepanekute kohta valdkonna arendamisega seoses.

Lugupidamisega
(allkirjastatud digitaalselt)
Maarja Kraiss-Leosk
Tegevjuht

Kristi Rekand
Jurist
kristi.rekand@epikoda.ee, 6715909